

IS`HOQXON IBRAT SHE`RIYATIDAGI ANTONIMLIK XUSUSIYATI

Murodova Gulchiroy Muhiddinovna

Buxoro davlat universiteti magistranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada Is`hoqxon Ibrat she`riyatiga badiiy va lingvistik jihatdan yondashilib, uning she`rlarida qo`llanilgan antonimlik xususiyatining o`ziga xos jihatlari tadqiq qilinadi. Bundan tashqari, zid ma`nolilikning Is`hoqxon Ibrat she`riyatida tutgan o`rni, ahamiyati haqida batafsil ma`lumot berilib, yuqoridagi fikrlarga isbot tariqasida Is`hoqxon Ibrat she`rlaridan namunalar keltirilib, tahlil qilinadi. Antonimlik xususiyatlarining Is`hoqxon Ibrat ijodidan o`rin olishi muallif ijodining mazmunini yanada kuchaytirishga yordam bergani maqolada o`z aksini topgan.

Kalit so`zlar: Is`hoqxon Ibrat she`riyati, antonimlik, antonimlik hodisasining Is`hoqxon Ibrat she`riyatida o`z aksini topishi, badiiy yondashuv, lingvistik yondashuv.

ANTONYMONIC PROPERTY IN IS`HAKHAN IBRAT'S POETRY

Murodova Gulchiroy Muhiddinovna

Master of Bukhara State University

Annotation. In this article, Is`hakhon Ibrat's poetry is approached from an artistic and linguistic point of view, and the peculiarities of the antonym used in his poems are studied. In addition, detailed information is given about the role and significance of the opposite meaning in the poetry of Is`hakhon Ibrat, and examples of the poems of Is`hakhon Ibrat are given and analyzed as proof of the above ideas. The article reflects the fact that the presence of antonyms in the work of Is`hakhon Ibrat helped to further strengthen the content of the author's work.

Keywords: Is`hakhon Ibrat's poetry, antonyms, reflection of antonyms in Is`hakhon Ibrat's poetry, artistic approach, linguistic approach.

АНТОНИМИЧЕСКАЯ СОБСТВЕННОСТЬ В ПОЭЗИИ ИСХАКХАНА ИБРАТА

Муродова Гульчирой Мухиддиновна

Магистр Бухарского государственного университета

Аннотация. В данной статье к поэзии Исхакхана Ибрата подходят с художественно-лингвистической точки зрения, исследуются особенности антонима, используемого в его стихах. Кроме того, дается подробная

информация о роли и значении противоположного смысла в поэзии Исхакхона Ибрата, а также приводятся и анализируются примеры стихотворений Исхакхона Ибрата в доказательство вышеизложенных идей. В статье отражен тот факт, что наличие антонимов в творчестве Исхакхона Ибрата способствовало еще большему усилению содержания авторского произведения.

Ключевые слова: поэзия Исхакхона Ибрата, антонимы, отражение антонимов в поэзии Исхакхона Ибрата, художественный теория, лингвистический теория.

Adabiyotimiz tarixida shu qadar qalami o`tkir, mohir ijodkorlar yetishib chiqqanki, ularning asarlari hali-hanuz o`z ahamiyatini yo`qotgani yo`q, bugungi kun uchun ham ularning asarlari birdek qadrlil. Ana shunday chin ijodkorlik qobiliyatiga ega shoirlardan biri Is`hoqxon Ibrat hisoblanadi[4]. Is`hoqxon Ibrat she`r yozish bilan birgalikda qator faoliyatlar ham olib borgan. Iste`dodli shoir, bilimli ulamo, nashriyot sohasining o`ziag xos vakili, malakali ustoz, qator asarlar tarjimoni sifatida biz Is`hoqxon Ibrat ijodi bilan yaqindan tanishmiz.

Is`hoqxon Ibrat haqida(1-chizma).

Is`hoqxon Ibrat she`riyati o`ziga xos ohangga va ovozga ega bo`lib, uning ijodidagi noziklikni boshqa ijod olamidagi shoirlar she`rlaridan topa olmaysiz. Buning sababi

shundaki, Is`hoqxon Ibrat she`rlarida qo`llanilgan badiiy tasvir vositalari muallif tomonidan o`rinli qo`llanilgan bo`lib[8], bugun biz aynan Is`hoqxon Ibrat she`rlaridagi antonimlik hodisasi bilan alohida tanishib chiqamiz. Antonimlik nima, uning gapdagi vazifasi qanday va ushbu hodisaning Is`hoqxon Ibrat she`rlaridagi ahamiyati qanday kabi savollarga tilshunos va adabiyotshunos sifatida badiiy va lingvistik jihatdan javob beramiz.

Antonimlik hodisasi bu qarama-qarshi, zid ma`noli so`zlarning ishlatilish hodisasi sanalib[3], mumtoz adabiyotda zidlantirish san`ati tazod deya yuritiladi. Antonimlik hodisasining o`ziga xos xususiyatlari mavjud bo`lib, uning gapda qay tarzda yuzaga kelganligiga ko`ra ikki guruhga ajratish mumkin, ya`ni ochiq ifodalangan antonimlar va ishora qiluvchi antonimlar. Ochiq holda ifodalangan antonimlarda zid ma`noli so`zlar aniq ko`rsatilgan bo`ladi, ya`ni yaxshi-yomon, katta-kichik kabi. Biroq ishora qiluvchi antonimlik hodisasi aniqlikdan birmuncha yiroq bo`ladi, ya`ni unda ifodalanayotgan zidlikka aniq ishora berilmay, zimdan ifoda qilinadi.

Antonimlikning yuzaga kelganligiga ko`ra turlari(2-chizma).

Ochiq holda
ifodalangan antonimlar

Ishora qiluvchi
antonimlar

Aynan Is`hoqxon Ibrat she`riyatida ham biz ochiq holdagi va zimdan ishora qilingan antonimlik hodisasining kuzatilganiga guvoh bo`lishimiz mumkin.

*Boy ila kambag`al yo`q, yo`q zanlarini farqi,
Barcha libosi haftrang, bir nogahon bo`lubdur[6].*

Is`hoqxon Ibratning *“Bo`lubdur”* g`azalidan olingan ushbu parchada ochiq-oydin ifodalangan antonimik birliklar mavjud, ular “boy” va “kambag`al” so`zlari hisoblanadi. Bir-biriga qarama-qarshi ma`noni ifodalagan ushbu so`zlar mohiyatan ziddiyat asosiga qurilgan. Bundan tashqari, ijodkorning “Dunyo aylab safarlar...” deya boshlanuvchi g`azalida ishora qiluvchi antonimik hodisa mavjud bo`lib, bunda ushbu holatning mantiqiy asosga ega ekanligi muhim ahamiyat kasb etadi. Aytish joizki, so`zlar ifodalagan ma`no orqali zidlik hodisasining mohiyatini aniqlash mumkin, e`tibor bering:

Dunyo bo`ylab safarlar, topmadim xo`b orqadosh,

Hasrati dilni deyolmay, hech etmay sirni fosh.

Ushbu baytdagi zimdan ishora qiluvchi zid ma`noli so`zlar sifatida sir – fosh so`zlarini olish mumkin. So`z turkumlari jihatidan xilma-xillikni ifodalasa-da, biroq unga mantiqan yondashadigan bo`lsak, undagi *“sir”* so`zi *yashirin* bo`lishi evaziga, *“fosh”* so`zi *oshkora* bo`lishi evaziga bir-biri bilan qarama-qarshilikni yuzaga keltiradi. Aytish joizki, ushbu tur zid ma`noli so`zlarni matn tarkibidan aniqlash qiyin bo`lib, ularni topish uchun kishidan bilim talab qilinadi.

Halol o`rniga kechdi g`iybat degan,

Takalluf rasmi tomoq odat ekan.

Bular topsa erdiki ilmu adab,

Demas erdi bu xil so`zi bo`lmag`on.

Yuqorida keltirilgan “Gazet haqida” she`ridan olingan parchaga e`tibor bering, unda ham ishora qilish xususiyatiga ega bo`lgan *“halol-g`iybat”* leksemalari mavjud. Halol so`zi mohiyatan g`iybat so`zi bilan qarama-qarshilikni yuzaga keltirgan. Bunga Islom dini nuqtayi nazaridan ham yondashadigan bo`lsak, bilishimiz mumkinki, halollik bu poklik sifatiga ega tushunchalarni ifoda etsa, g`iybat esa dinda harom qilingan, ya`ni man etilgan voqeliklar sirasiga kiradi.

Xulosa sifatida aytadigan bo`lsak, Is`hoqxon Ibrat she`rlarida qo`llangan antonimlik, ya`ni zidlik hodisasi shoir ijodining yanada ta`sirli va betakror bo`lishiga xizmat qilgan. Ya`ni unda qarama-qarshi qo`yilgan birliklar she`r ruhini ko`tarib, mutolaa qiluvchi uchun yoqimli bo`lishiga sabab bo`lgan. She`rlarida aks etgan aniq

ifodalagan antonimlik hodisalari yoki bo`lmasa mantiqqa asoslanuvchi , zimdan ishora qiluvchi voqeliklarning yoritilishi muallif mahoratidan darak beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO`YXATI:

1. Mirahmedova, S. N. (2021). IS'XOQXON IBRAT ASARLARIDA MA'NAVIY-AXLOQIY QARASHLARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *Academicresearch in educational sciences*, 2(5), 770-778.
2. Axrorova, U. X. (2021). NAMANGAN MADANIY-MA'RIFIY HAYOTIDA IS'HOQXON IBRAT MAKTABINING O'RNI. *Scientific progress*, 2(1), 1087-1093.
3. R.Sayfullayeva va boshqalar. Hozirgi o'zbek adabiy tili. Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2009.
4. H.Jamolxonov. Hozirgi o'zbek adabiy tili. Toshkent: “Talqin”, 2005.
5. M.Irisqulov. Tilshunoslikka kirish. Toshkent: “O'qituvchi”, 1992.
6. S.Usmonov. Umumiy tilshunoslik. Toshkent: “O'qituvchi”, 1972.
7. Алиназарова, Д. В. (2019). NAMANGANDA VAQTLI MATBUOTNING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISHI TARIXIDAN. *ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ*, (20).
8. Teshayev, A. T. O., & Boboqulov, O. (2021). TURKISTONDA YANGI USUL MAKTABLARINING FAOLIYATI (XIX ASR OXIRI-XX ASR BOSHLARI). *Scientific progress*, 2(3), 269-275.
9. www.hozir.org
10. www.google.com
11. www.wikipedia.org